Apostoli Andreas Ensinkutsuttu

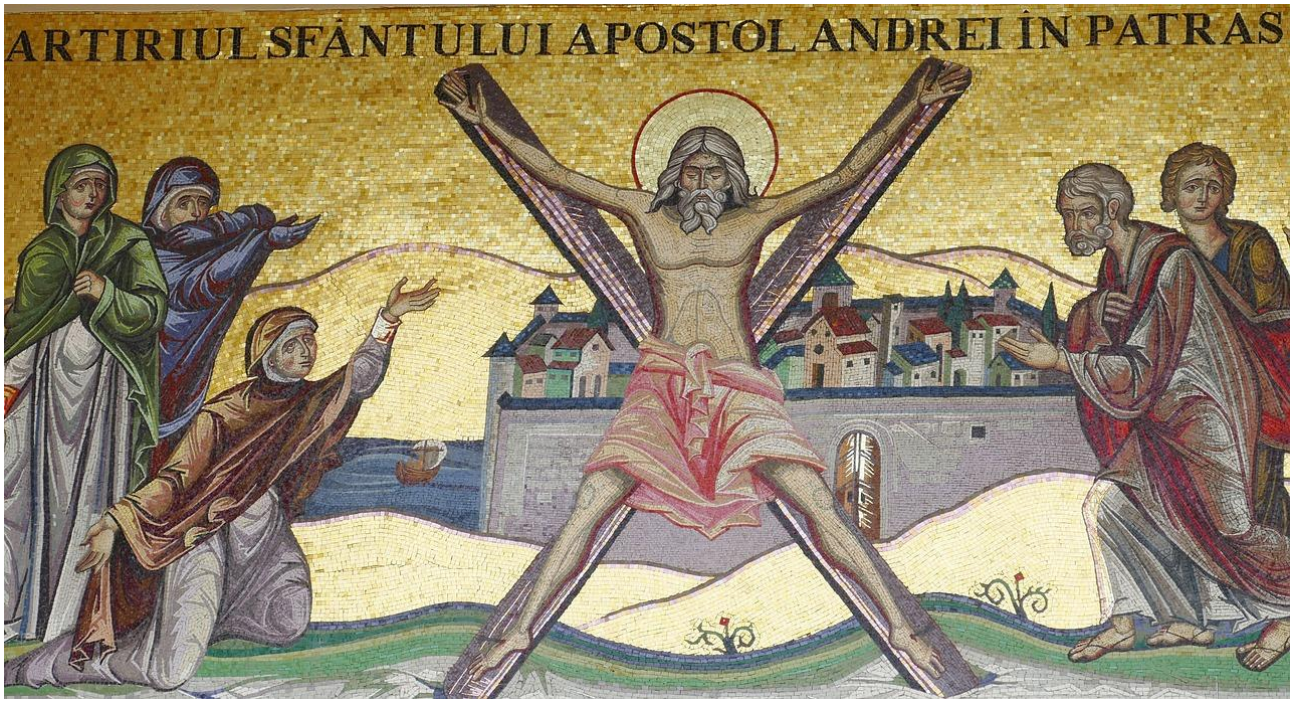
30.11.

Pyhä apostoli Andreas

Apostoli Andreas Ensinkutsuttu oli Galilean järven rannalla asuva kalastaja. Andreas eli veljensä Pietarin perheen kanssa. Hän oli ensin Johannes Kastajan opetuslapsi, mutta lähti seuraamaan Kristusta, todistettuaan tämän kasteen. Andreas vakuuttui pian, että oli löytänyt Israelin vapahtajan, ja hän ilmoitti tämän myös veljelleen Pietarille, tulevalle opetuslasten johtajalle. He, yhdessä apostoli Johanneksen kanssa, olivat ensimmäiset Kristuksen opetuslapset ja tästä syystä apostoli Andreasta kutsutaan Ensinkutsutuksi.

[#044 Isä Teo Merras – Me olemme löytäneet Messiaan!]

Kuva: Pixabay/ falco

Pyhä Andreas ristiinnaulittiin X-kirjaimen muotoiselle ristille. Tätä kutsutaan andreaanristiksi.

Suomalaisessa kansanperinteessä pyhän Andreaan päivä on kansanomaisemmin Antinpäivä. Myös läntisessä kalenterissa on 30.11. Antin ja Anteron nimipäivä.

[Pyhä apostoli Andreas Ensinkutsuttu - Suomen ortodoksinen kirkko]

[Andreas Ensinkutsuttu – Ortodoksi.net]

[» Antin päivä]

Pyhän Andreaan kunnioitus eri kulttuureissa

Pyhän Andreaan korkeasti kunnioitetusta asemasta kertonee sekin, miten monet valtiot ja alueet ovat ottaneet hänet omakseen.

Romania

Romaniassa pyhän Andreaan päivä on suuri kansallinen juhlapäivä. Pyhä Andreas on Romanian suojeluspyhä.

Valkosipulilla on Romaniassa jo esikristillisellä ajalla uskottu olevan pahalta suojaavia vaikutuksia, johtuen varmasti ainakin osin sen terveysvaikutuksista. Tästä on syntynyt myös populaarikulttuurissa toisteltu uskomus, että valkosipuli suojelee vampyyreiltä. Vampyyrejä ei Romaniassa pelätä, mutta susien uskotaan liikkuvan Andreaan yönä ja niiltä suojaudutaan valkosipulilla. Pyhän Andreaan iltana (29.11.) romanialaisissa kodeissa **ripustetaan valkosipulinippuja ovenpieliin** ja ikkunankarmeihin. Saatetaanpa niihin hieroakin valkosipulia. Valkosipulin kynsiä myös kannetaan kaulassa ja taskuissa suojelemassa pahalta.

Andreaan aatto on nuorille tärkeä juhlailta. Nuorten hippaloihin tullaan aina valkosipulin kynsi mukana. Jokainen laittaa valkosipulinkyntensä kulhoon, jota vartioi vanhempi rouva. Tämä muori istuu koko illan kulhon äärellä, toimien samalla juhlien virallisena valvojana. Juhlien päätyttyä jokainen ottaa kulhosta yhden kynnen ja laittaa sen yöksi tyynyn alle, nähdäkseen unta tulevasta puolisosta. Perinteen nimi on ”valkosipulien vartio”.

Jouluvehnä istutetaan Andreaan juhlana ja pidetään uudenvuodenpäivään saakka. Rehevä vehnä ennustaa yltäkylläistä vuotta. Vehniä istutetaan usein kolme, kuvaamaan Pyhää Kolminaisuutta.

Andreaksen päivän aamuna **puutarhasta kerätään kirsikanoksia** (ynnä muita hedelmäpuun oksia), jokaiselle perheenjäsenelle oma. Se on onnekkain tulevana vuonna, jonka oksa kukkii jouluna. Oksaa voidaan käyttää uudenvuodenpäivänä sorcova-virpomiseen (ks. 1.1.)

Jouluvehnän istutus ja kirsikanoksan tuominen sisään liitetään molemmat myös pyhään Varvaraan (ks. 4.12.) ja pyhään Luciaan (ks. 13.12.) Versova vehnä ja kukkiva oksa kuvaavat elämää ja toivoa vuoden pimeimpään aikaan, kun maa lepää. Joulunodotusaikana ne kuvaavat Kristuksen, maailman Valon, syntymistä pimeään luolaan. Sekä jouluvehnällä, että kukkivilla oksilla koristellaan tavallisesti seimiasetelma, kotialttari tai joulupöytä.

Hyvin samantyyppisiä perinteitä liittyy myös pääsiäiseen. Myös pääsiäisenä istutetaan kodeissa ruohoa ja virvotaan versovilla pajunoksilla, sekä juhlitaan uutta elämää.

Ukraina ja Karjala

Perimätiedon mukaan pyhä Andreas teki lähetysmatkan nykyisen Kiovan alueelle. Sekä Ukrainassa että Venäjällä pyhää Andreasta kunnioitetaan paikallisen kirkon suojeluspyhänä.

Joskus apostoli Andreas kuvataan ikoniin yhdessä Karjalan valistajien kanssa. Hänen kerrotaan vierailleen lähetysmatkoillaan Laatokan saaressa, jonne tuhat vuotta myöhemmin perustettiin Valamon luostari. Hän on siis tärkeä pyhä myös suomalaisille ortodokseille.

Skotlanti

Skottilaisen perimätiedon mukaan apostoli Andreaksen reliikit olisi tuotu Skotlantiin, paikkaan, jolla nykyään sijaitsee St Andrewn kaupunki. Skottilaiset ovat siis myös omaksuneet syvän kunnioituksen apostoli Andreasta kohtaan. Pyhän Andreaan risti komeileekin Skotlannin lipussa.

Kreikka

Kreikassa oliivisato kypsyy marraskuun loppuun mennessä ja saadaan uuden sadon oliiviöljyä. Jollei kreikkalainen emäntä paista Andreaanpäiväksi loukoumades-munkkeja, tulee hänen pannunsa reikä, sanotaan. Ensimmäinen öljykaato tehdään pannuun ristin muotoisesti.

Evankeliumissa kerrotaan, että Kristuksen vieraillessa Andreaan ja Pietarin luona, hän paransi Pietarin anopin, joka alkoi heti palvella vieraitaan (Mark. 1:31). Legendan mukaan talossa oli vain vettä, jauhoja, öljyä ja hunajaa. Näistä Pietarin anoppi paistoi Kristukselle munkkeja. Tämän muistoksi kreikkalaisissa kirkoissa edelleen saatetaan juhlaliturgian päätteeksi tarjoilla näitä uppopaistettuja perinneleivonnaisia, jotka nautitaan hunajaan kastettuna.

Myös Kreikassa Andreaan yö on avio-onnen ennustamisen aikaa. Nuoret neidot saattavat olla koko edeltävän päivän syömättä, jotta näkisivät Andreaan yönä unta tulevasta sulhostaan. Vastaava on Armeniassa tapana pyhän Sarkiksen juhlana (ks. suuri paasto).

Loukoumades on pieni, uppopaistettu munkki, joka kastetaan hunajaan. Niitä syödään pyhän Andreaan juhlan lisäksi erityisesti Teofaniana (ks. 6.1.)

Kuva: Flickr/ Alpha

Kuva: Yoanna Yordanova (julkaistu luvalla)

Koliva kuuluu kaikkiin suuriin pyhien muistopäiviin. Sitä tehdään edesmenneiden, mutta myös pyhien ihmisten muistoksi.

Kreikassa marraskuun loppu on satokaudesta kiittämisen aikaa ja tällöin valmistetaan myös polysporiaa, joka muistuttaa kolivaa. Polysporiaa syötetään eläimille, heitetään ilmaan kolmesti, kylvetään peltoon ja viskotaan talon katolle pahan karkottamiseksi. Polysporia liitetään erityisesti Jumalansynnyttäjän temppeliintuonnin juhlaan (ks. 21.11.) jota kutsutaankin nimellä Panagia Polysporitissa. Sitä saatetaan paikoin valmistaa myös apostoli Andreaan juhlana, näiden juhlien läheisyyden takia.

Koliva siunataan juhlaliturgiassa (tai vigiliassa) ja jokaisen tulee maistaa vähintään lusikallinen. Perinteisesti koliva jaetaan samalla lusikalla suoraan suuhun, kuten ehtoollinenkin. Koliva on jo esikristillisellä ajalla ollut uhrilahja, jolla on kiitetty maan lahjoista ja pyydetty siunausta eläville ja kuolleille.

Puola

Puolassa tehdään paljon ennustuksia Andreaanyönä. Monet liittyvät tulevan puolison ennustamiseen. Osa on myös uudenvuodenennustuksia, sillä roomalaiskatolisen kirkon uusi kirkkovuosi alkaa adventista, pyhän Andreaan päivän tienoilla.

Kuva: Pixabay/ makamuki0

Puolassa pyhän Andreaan aattona kuumaa mehiläisvahaa kaadetaan avaimessa olevan reiän läpi kylmään veteen. Jähmettyneen vahan varjon muoto kertoo tulevasta puolisosta tai ylipäätään tulevaisuudesta.

Suomessa on uutena vuotena sulatettu tinaa ja ennustettu siitä uutta vuotta. Tänä päivänä suositaan Suomessakin tinan sijaan mehiläisvahaa, sillä se on helposti maatuvaa.

Konstantinopolin ekumeeninen patriarkaatti

Pyhän Andreaan istuin

Konstantinopolin patriarkan istuinta pidetään pyhän Andreaan perustamana. Perimätiedon mukaan pyhä Andreas saarnasi evankeliumia Byzantionin alueella ja asetti siellä virkaansa alueen ensimmäisen piispan. Tästä piispanistuimesta oli myöhemmin tuleva Konstaninopolin, Uuden Rooman, arkkipiispanistuin.

Apostoli Andreas on Konstantinopolin ekumeenisen patriarkaatin perustaja. Suomi on vuodesta 1923 alkaen ollut Konstantinopolin ekumeenisen patriarkaatin alainen autonominen kirkkokunta. Kuvassa ekumeeninen patriarkka Bartholomeos I, Joensuun ortodoksisen seminaarin kirkon seinämaalauksessa. Patriarkka Bartholomeos I on johtanut ekumeenista patriarkaattia vuodesta 1991. Hän vieraili Suomessa viimeksi vuonna 2023, Suomen ortodoksisen kirkon satavuotisjuhlassa.

Bartholomeos I Konstantinopolin patriarkka – Ortodoksi.net

Ortodoksisen kirkon juhlavuosi 2023

Patriarkka Bartolomeokselta - Suomen ortodoksinen kirkko

Kuva: Patriarch and Pope sign common declaration in Jerusalem ~ HellasFrappe

Kirkkoon usein viitataan feminiinillä, ja siksi roomalaiskatolista ja ortodoksista kirkkoa kutsutaan sisarkirkoiksi. Rooman ja Konstantinopolin arkkipiispanistuimet ovat kuitenkin veljesten perustamat. Rooman paavin istuin on apostoli Pietarin istuin ja Konstantinopolin ensimmäisen esipaimenen vihki apostoli Pietarin veli, apostoli Andreas Ensiksikutsuttu.

Idän ja lännen kirkkojen ero johdetaan virallisesti vuoteen 1054, vaikka kyseessä oli todellisuudessa useita vuosisatoja kestänyt kehitys. Molemminpuoliset anateemat kumottiin vuonna 1964, kun silloiset kirkkojen päämiehet, paavi Paavali VI ja ekumeeninen patriarkka Athenagoras I tapasivat Jerusalemissa. Tästä alkoi myös uuden ajan ekumeeninen dialogi sisarkirkkojen välillä.

Vuonna 2014 paavi Franciscus I ja ekumeeninen patriarkka Bartholomeos I tapasivat Jerusalemissa (kuva yllä), tasan 50 vuotta anateemojen kumoamisen jälkeen ja antoivat yhteisen julistuksen, jossa sitoutuivat jatkamaan dialogia rakkauden ja ykseyden hengessä. Yksitoista vuotta myöhemmin, Nikean ekumeenisen kirkolliskokouksen 1700-vuotisjuhlana, paavi Leo XVI ja patriarkka Bartholomeos I julistivat yhteisesti:

Edeltäjiemme esimerkkiä seuraten ja herramme Jeesuksen Kristuksen tahtoa noudattaen, jatkamme vakaasti kulkemista rakkauden ja totuuden (ks. Ef. 4:15) dialogin polulla kohti toivottua sisarkirkkojemme täyden yhteyden palauttamista.

Ekumeenisen patriarkka Bartolomeoksen ja paavi Leo XIV:n yhteinen julistus 29.11.2025 - Suomen ortodoksinen kirkko

Kuva: Ortoboxi

Konstantinopoli, eli keisari Konstantinoksen kaupunki oli alun perin nimeltään Byzantion. Keisari Konstantinos Suuri siirsi keisarin istuimen sinne Roomasta 300-luvulla ja samalla kaupunki nimettiin uudelleen. Vanha nimi jäi elämään Itä-Rooman keisarikunnan, Bysantin, nimessä. Bysantista tuli vuosisadoiksi paitsi idän hallinnollinen keskus, myös tieteen, taiteen ja teologian keskus.

Bysantti – Ortodoksi.net

Tänä päivänä Konstantinopoli on Istanbulin suurkaupunki. Ekumeeninen patriarkaatti sijaitsee korttelinkokoisella alueella vanhassa Fanarin kaupunginosassa, joka on perinteisesti ollut kreikkalaisten asuttamaa. Patriarkaatin alueella sijaitsevat patriarkaatin hallintorakennukset, sekä patriarkan katedraali, joka on pyhitetty suurmarttyyri Georgios Voittajalle (ks. 23.4.)

Ekumeeninen patriarkaatti – Kuopion ja Karjalan hiippakunta

Οικουμενικό Πατριαρχείο

Kuva: Pixabay/ gunerkorali

Istanbulin sykkivä suurkaupunki on ortodokseille ikuisesti Konstantinopoli, Bysantin sydän ja ekumeenisen patriarkaatin keskus.

Andreaanpaasto

Adventti

Lännen kirkon adventti käsittää nykyisellään neljä joulua edeltävää sunnuntaita. Ensimmäinen adventtisunnuntai on apostoli Andreaksen päivää lähin sunnuntai (27.11.–3.12. välillä). Lännen kirkossa siis pyhä Andreas liitetään joulun odotusajan (adventus = odotus) alkamiseen.

Roomalaiskatolinen kirkko on luopunut adventin paastovelvoitteesta, mutta kansanperinteessä se elää edelleen. Paastoamisen lisäksi monet viettävät adventtina pyhän Andreaan novenaa. Se on 25 päivän pituinen rukoussarja, joka aloitetaan 30.11. ja päätetään jouluaattona.

Kuva: Wikimedia Commons/ Philip János

Roomalaiskatoliset aloittavat kirkkovuoden apostoli Andreaan juhlaa lähimpänä sunnuntaina, joka on ensimmäinen neljästä adventtisunnuntaista.

Lisää adventin historiasta ja adventtikranssista, ks. joulupaasto (15.11.)

Kuva: Pixabay/ kakuko

Advent Stollen on saksalainen adventtipulla. Nykyään sitä leivotaan juhlapullana, mutta se on alun perin ollut paastopulla, jota leivottiin nimenomaan adventtina. Roomalaiskatolinen kirkko noudatti vielä 1900-luvulle asti pitkälti samanlaisia paastosääntöjä, kuin ortodoksinenkin kirkko, ja adventtiaikana pidättäydyttiin lihasta, munista ja maitotuotteista. Saksalaiset leipurit kuitenkin saivat 1400-luvulla itseltään paavilta luvan käyttää stollenin valmistuksessa voita siemenöljyn sijaan, sillä se oli helpommin saatavilla ja siis huokeampaa.

Stollenin erikoinen muoto ja paksu tomusokerikerros ovat tarkoitettu muistuttamaan Kristus-vauvan kapaloa.

Stollen eli saksalainen joulupulla - Valio (Voin ja maidon voi korvata vegaanisilla vaihtoehdoilla.)

Muita ruokavinkkejä Antinpäivään:

Apostoli Andreaan päivänä voi syödä slaavilaista ruokaa, skottilaisia murokeksejä tai kreikkalaisia hunajamunkkeja.

Lisäksi Andreaan juhla on valkosipulinrakastajien oma juhla! Pitkiksi talvikuukausiksi kannattaa tehdä valkosipulista ja hunajasta flunssalääke, joka ehkäisee myös sydän- ja verisuonisairauksia. Valkosipuli ja hunaja kuuluvat Itä-Euroopan maissa myös jouluaaton juhlapöytään: karvas ja makea kuvaavat kärsimystä ja iloa.

Kuori ja pilko valkosipulinkynsiä, peitä ne hunajalla ja nauti hieman joka päivä, mieluiten tyhjään vatsaan.

Kuva: Ortoboxi

Apostolit Pietari ja Andreas olivat veljeksiä, jotka asuivat yhdessä ja työskentelivät kalastajina. Molemmat lukeutuivat Kristuksen läheisimpien opetuslasten joukkoon. Apostoli Pietarista tuli opetuslasten johtaja, joka perusti Rooman piispanistuimen. Apostoli Andreas taas vihki Konstantinopolin ensimmäisen piispan.

Ortoboxi.fi - Palapeli

Vihkosen laati Maura Ihatsu.

Sivujen 1 ja 7 kuvat Maura Ihatsu